

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Vitruvii ... De architectura libri decem

**Vitruvius
Frontinus, Sextus Iulius**

Argentorati, 1543

Capvt. I

[urn:nbn:de:bsz:31-128539](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128539)

præstat. Apparatus autem ad auxilia caloris, solis impetus, & ignis inuentus, tutiorem efficit uitam: item terrenus fructus escarum præstans copias, superuacuis desiderationibus alit & nutrit animalia pascendo continenter. Aqua uero non solum potus, sed infinitas usui præbendo necessitates gratas (quod est gratuita) præstat utilitates. Ex eo etiam qui sacerdotia gerunt moribus Aegyptiorum, ostendunt omnes res è liquoris potestate consistere: itaque cum hydriam tegunt, quæ ad templum ædemque casta religione refertur, tunc in terra procumbentes manibus ad coelum sublati, inuentionibus gratias agunt diuinæ benignitatis.

DE AQUAE INVENTIONIBVS.
CAPVT. I.

CVM ergo et à Physicis, et à Philosophis, et ab sacerdotibus iudicatur ex potestate aquæ omnes res constare, putauit, quoniam in prioribus septē uoluminibus rationes ædificiorum sunt expositæ, in hoc oportere de inuentionibus aquæ, quasque habeat in locorum proprietatibus uirtutes, quibusque rationibus ducatur, & quemadmodum item ea probetur, scribere. Est enim maxime necessaria, & ad uitam, & ad delectationes, et ad usum quotidianum. Ea autem facilius erit, si fontes erunt aperti, & fluentes. Sin autem non profluent, querenda sub terra sunt capita & colligenda, quæ sic erunt experiunda, uti procubatur in dentes, antequam sol exortus fuerit, in locis quibus erit querendum, & in terra mento collocato & fuleto, prospiciantur eæ regiones. Sic enim non errabit excelsus quam oporteat uisus, cum erit immotum mentum, sed ad libratam altitudinem in regionibus certa finitione designabit.

PROCUMBENTIS IN DENTES UT A
terreno uapore aquæ subsidentia inueniatur
figura.

Tunc in

Tunc in quibus locis uidebuntur humores se concrippantes, & in aëre surgentes, ibi fodiatur: non enim in sicco loco hoc signum potest fieri. Item animaduertendum est querentibus aquam, quo genere sint loca. Certa enim sunt in quibus nascitur. Incerta, tenuis & exilis & non alta, est copia, ea erit non optimo sapore. Item sabulone soluto, tenuis: sed si in frioribus locis inuenietur, ea erit limosa & insuauis. In terra autem nigra sudores & stille exiles inueniuntur, quæ ex hybernis tempestatibus collectæ in spissis & solidis locis subsidunt, ea habent optimum saporem. Glarea uero mediocres et non certæ uenæ reperiuntur, ea quoque egregia sunt suauitate. Item sabulone masculino, arenaque & carbunculo, certiores & stabiliores sunt copię, eaque sunt bono sapore. Rubro saxo & copiose, & bonæ, si non per interuenia dilabantur & liquefcant. Sub radicibus autem montium & in saxis silicibus, uberiorcs et affluentiores, eaque frigidiores sunt & salubriores. Campestribus autem fontibus salse, graues, tepide,

AA

ignis im
præstans co
scendo con
endo necessi
tiam qui sa
s è liquoris
um ædemq;
s ad cœlum

ibus iudico
niam in prio
in hoc opor
ietatibus uir
a probetur,
Stationes, et
erti, & fluen
& colligen
uam sol ex
to collocato
celsius quam
altitudinem

A

Tunc in

ues, tepidæ, non suaves: nisi quæ ex montibus sub terra submanâtes erunt
 punt in medios campos, & ubi sunt arborum umbris contactæ, præstant
 montanorum fontium suauitatem. Signa autem quibus terrarum generibus
 suberunt aquæ, præter quod supra scriptum est, hæc erunt: si inueniuntur
 nascencia, tenuis iuncus, salix erratica, alnus, uitex, arundo, hedera,
 aliæque quæ eiusmodi sunt, quæ non possunt nasci, nec ali per se, sine humore.
 Solent autem eadem in lacunis nata esse, quæ fidentes præter reliquum
 agrum excipiunt aquam ex hymbribus, & agris per hyemem, diutiusque
 propter capacitatem conseruant humorem, quibus non est credendum.
 Sed quibus regionibus & terris, non lacunis, ea signa nascuntur non sata,
 sed naturaliter per se creata, ibi est querenda. In quibus locis ea non si-
 gnificabuntur inuentiones, si cernuntur experiunda. Fodiatur quoque uer-
 sus locus latus ne minus pedes quinq; in eoque collocetur circiter solis oc-
 casum scaphium æreum, aut plumbeum, aut peluis, ex his quod erit para-
 tum: idque intrinsecus oleo ungetur, ponaturque in uersum & summa fossi-
 ra operiatur arundinibus, aut fronde, supra terra obruat: tum postero
 die aperiat, et si in uase stille sudoresque erunt, is locus habebit aquam.
 Item si uas ex creta factum non coctum, in ea fossione eadem ratione oper-
 tum, positum fuerit, si is locus aquam habuerit, cum apertum fuerit, uas hu-
 midum erit, & etiam dissoluetur ab humore. Vellusque laneæ si collocatum
 erit in ea fossura, in sequenti autem die de eo aqua expressa erit, significa-
 bit eum locum habere copiam. Non minus si lucerna concinnata, oleique
 plena & accensa, in eo loco operata fuerit collocata, & postero die non
 erit exucta, sed habuerit reliquias olei & ellychnij, ipsaque humida inue-
 niatur, indicabit eum locum habere aquam: ideo quod omnis tepor ad se
 ducit humores. Item in eo loco ignis si factus fuerit, & per calefacta terra,
 et adusta, uaporem nebulosum ex se suscitauerit, is locus habebit aquam.
 Cum hæc ita erunt pertentata, & quæ supra scripta sunt signa inuenta,
 tum deprimendus est puteus in eo loco: & si caput erit aquæ inuentum
 plures sunt circa fodiendi, & per specus in unum locum omnes conducen-
 di. Hæc autem maxime in montibus & regionibus septentrionalibus sunt
 querenda, eo quod in his & suauiora, & salubriora, & copiosiora inue-
 niuntur: auersi enim sunt solis cursui, & in his locis primum crebre sunt
 arbores & syluosa, ipsique montes suas habent umbras obstantes, ut rarij
 solis

solis non directi peruciant ad terram, nec possint humores exugere. interualla quoq; montium maxime recipiunt hymbres, & propter soluarum crebritatem, niues ibi ab umbris arborum & montium diutius conseruantur: deinde liquatæ per terræ uenas percolantur, & ita perueniunt ad infimas montium radices, ex quibus profluentes fontium erumpunt fluctus. Campestribus autem locis contrario non possunt haberi copię, quæ & si sint, non possunt habere salubritatem, quod solis uehemens impetus, propter nullam obstantiam umbrarũ eripit exhauriendo feruens ex planitie camporum humorem: & si quæ ibi sunt aquæ apparentes, ex his, quod est leuissimum tenuissimumq; & subtili salubritate, aër auocans dissipat in impetum cœli, quæq; grauissime duræq;, & insuaues sunt partes, eæ in fontibus campestribus relinquuntur.

DE AQUA HYMBRIVM.
CAP. II.

ITAQVE quæ ex hymbribus aqua colligitur, salubriores habet uirtutes, eo quod eligitur ex omnibus fontibus leuissimis subtilibusq; tenuitatibus: deinde per aëris exercitationem percolata tempestatibus liquecendo peruenit ad terram. Etiamq; nõ crebriter in campis confluunt hymbres: sed in montibus, aut ad ipsos montes ideo, quod humores ex terra matutino solis ortu moti, cum sunt egressi, in quamcunq; partem cœli, sunt proclinati, trudent aër, deinde cum sunt moti propter uacuitatem loci, post se recipiunt aëris uentes undas. Aër autem cum ruit trudens quocunq; humorem præuium, spiritus, et impetus, & undas crescentes facit uentorum. A uentis autem quocunq; feruntur humores conglobati, ex fontibus & fluminibus, & paludibus, & pelago, cum tepore solis contingunt, exhauriuntur, & ita tolluntur in altitudinẽ nubes, eæ deinde cum aëris unda nitentes, cum perueniunt ad montes, ab eorum offensa, & procellis propter plenitatem & grauitatem, liquecendo disperguntur, & ita diffunduntur in terras. Vaporem autem & nebulas & humores ex terra nasci, hæc uidetur efficere ratio, quod ea habet in se, & calores feruidos, & spiritus immanes, refrigerationesq;, & aquarum magnam multitudinem. Ex eo cum refrigeratur noctu, uentorum status oriuntur per

AA 2 tenebras,